

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS**

INTE BARA EN FRÅGA OM HUR UTAN OCKSÅ VARFÖR

En kvalitativ studie om pedagogisk dokumentation i förskolan

LINDA PERSSON OCH TERESE VALLGREN

Akademien för utbildning, kultur och kommunikation
Pedagogik
Självständigt arbete – förskolepedagogiskt område
Grundnivå, 15 hp.

Handledare: Mia Heikkilä
Examinator: Bengt Nilsson
Ht 17 År 2017

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÅSTERÅS**

Akademien för utbildning
kultur och kommunikation

SJÄLVSTÄNDIGT ARBETE

Kurskod PEA079 15 hp

Ht 17 År 2017

SAMMANFATTNING

Linda Persson & Terese Vallgren

Inte bara en fråga om hur utan också varför

En kvalitativ studie om pedagogisk dokumentation i förskolan

Not just a question of how but also why

A qualitative study of pedagogical documentation in preschool

Årtal 2017

Antal sidor: 30

Föreliggande studie syftar till att belysa användningen av pedagogisk dokumentation i förskolans praktik. Studien har genomförts med en kvalitativ metod där semistrukturerade intervjuer användes för att samla in data. Resultatet visar att barnen får syn på sitt eget lärande genom att reflektera kring de bilder som finns uppsatta på väggarna. Ett par respondenter fördjupar sig i dokumentationen på arbetslagets reflektionsmöten för att få syn på var barnet befinner sig och för att utmana barnet i sitt fortsatta lärande medan andra stannar vid att enbart dokumentera. Pedagogisk dokumentation ses som ett verktyg för att förändra miljön utifrån barnens intressen och behov. Sammanfattningsvis visar vår studie att endast ett par respondenter arbetar med pedagogisk dokumentation vilket tyder på att det är ett komplext verktyg som tolkas olika beroende på vem som använder det.

Nyckelord: pedagogisk dokumentation, dokumentation, reflektion, verksamhetsutveckling, förskola

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Syfte och frågeställningar	2
1.2	Disposition.....	2
2	Bakgrund.....	3
2.1	Begreppsförklaring	3
2.2	Avgränsningar i litteratursökningen	3
2.3	Dokumentation i förskolans läroplan	4
2.4	Dokumentation och pedagogisk dokumentation	4
2.5	Barns lärande.....	6
2.6	Verksamheten	7
2.7	Kritisk blick	7
2.8	Onto-epistemologiska perspektivet	8
3	Metod	10
3.1	Metodologi.....	10
3.2	Urval.....	10
3.3	Genomförande	11
3.4	Datainsamlingsmetod.....	11
3.5	Analysmetod	12
3.6	Trovärdighet och pålitlighet	12
3.7	Forskningsetik	13
4	Resultat	14
4.1	Dokumentationsarbetet.....	14
4.1.1	Insamling av dokumentation.....	14
4.1.2	Vem dokumenterar och vad dokumenteras	15
4.1.3	Hur dokumentationen följs upp	15
4.2	Syftet med pedagogisk dokumentation.....	16
4.2.1	Förskolepersonalens tankar om syftet	16
4.2.2	Diskussion i arbetslaget.....	16

4.3	Barns utveckling och lärande	17
4.3.1	Synliggöra för barn och föräldrar	17
4.3.2	Synliggöra för personal.....	17
4.4	Verksamhetsutveckling	18
4.4.1	Utvärdera, utveckla och förändra miljön	18
4.4.2	Dokumentation som underlag för utvärdering	18
4.5	Resultatsammanfattning.....	19
5	Analys.....	21
5.1	Hur arbetar förskolepersonal med pedagogisk dokumentation?	Fel!
	Bokmärket är inte definierat.	
5.2	Hur kan pedagogisk dokumentation användas som ett verktyg för att synliggöra barns lärande och utveckla verksamheten?	22
6	Diskussion.....	24
6.1	Resultatdiskussion.....	24
6.2	Slutsats.....	26
6.3	Metoddiskussion.....	26
6.4	Relevans för förskolläraryrket.....	27
6.5	Fortsatt forskning.....	28
7	Referenslista	29
	Bilaga 1.....	I
	Bilaga 2	II

1 Inledning

Förskolans läroplan (Skolverket, 2016) uttrycker att verksamheten kontinuerligt ska dokumenteras, följas upp och utvärderas i syfte för att möjliggöra utveckling och förändring av den pedagogiska verksamheten. Att dokumentera det enskilda barnets lärande och utveckling blir en möjlighet för pedagoger att synliggöra vilka förutsättningar förskolan ger barnen att utvecklas och lära.

Trots att det ställs höga krav på dokumentation lämnar förskolans läroplan inga riktlinjer för hur dokumentationsarbetet ska gå till. Det blir således upp till varje förskola att hitta ett sätt som fungerar på respektive förskola. Genom erfarenheter från arbete i vissa förskolor och verksamhetsförlagd utbildning har vi upptäckt att dokumentationsarbetet skiljer sig åt. Åberg och Lenz Taguchi (2005) skriver om skillnaden mellan dokumentation och pedagogisk dokumentation. Enligt författarna är exempelvis en bild eller film något som synliggör en händelse men för att göra dokumentationen pedagogisk krävs det att barn och pedagoger reflekterar kring vad den visar. Holmberg (2015) skriver i sin studie att arbetet med pedagogisk dokumentation är en cirkulär process som aldrig tar slut. Tolkning och nya frågor är två steg i processen vilket kräver reflektion om dokumentationen både med barn och med kollegor. Det är således viktigt att pedagoger har ett syfte med dokumentationen och kontinuerligt utifrån den reflekterar kring vad som sker i verksamheten och vad som behöver utvecklas.

Enligt Alnervik (2013) kan pedagogisk dokumentation upplevas som en arbetsbelastning och att pedagoger därför prioriterar andra åligganden. I en tidigare studie (Persson & Vallgren, 2017) blev vi medvetna om att det inte endast är bristfällig kunskap som är orsaken till att dokumentationen i många fall inte är pedagogisk. Studien visade snarare att det är tiden eller förskollärarnas prioriteringar som avgör huruvida dokumentationen är pedagogisk eller inte. Mot bakgrund av detta och som en påbyggnad till tidigare studie vill vi nu undersöka hur förskolepersonal arbetar med pedagogisk dokumentation, samt hur den pedagogiska dokumentationen kan användas som ett verktyg för att synliggöra barns lärande och utveckla verksamheten. Det är problematiskt att förskolepersonalen inte verkar ges rätt förutsättningar att arbeta med pedagogisk dokumentation och att syftet med den glöms bort när kunskapen verkar finnas hos de flesta.

I förskolans läroplan (Skolverket, 2016) skrivs dokumentationen fram som en del av förskollärarnas ansvar. Ämnet är därmed relevant för yrkesprofessionen eftersom dokumentationen är en stor del i vårt uppdrag och ett verktyg för att följa, utvärdera och utveckla verksamheten samt för att främja barns utveckling och lärande. Genom denna studie hoppas vi få ökad kunskap om hur pedagogisk dokumentation kan användas som ett verktyg för att synliggöra barns lärande och utveckla verksamheten.

1.1 Syfte och frågeställningar

Enligt förskolans läroplan (Skolverket, 2016) ska dokumentation användas i syfte för att utvärdera och utveckla verksamheten. Förskolläraren ansvarar för att det enskilda barnets lärande dokumenteras och följs upp för att kunna synliggöra hur förskolan främjar barns utveckling och lärande. Föreliggande studie syftar till att belysa användningen av pedagogisk dokumentation i förskolans praktik.

Syftet uppnås genom att svara på följande forskningsfrågor:

1. Hur resonerar förskolepersonal om arbetet med pedagogisk dokumentation?
2. Hur kan pedagogisk dokumentation användas som verktyg för att synliggöra barns lärande och utveckla verksamheten?

1.2 Disposition

Kapitel två redogör för studiens bakgrund. Även begreppsförklaring, avgränsningar i litteratursökningen, tidigare forskning och litteratur samt teoretiskt perspektiv presenteras i kapitlet.

I *kapitel tre* presenteras studiens metod. Där beskrivs val av undersökningsmetod, urval, genomförande, datainsamlingsmetod och analysmetod. Vidare beskrivs studiens trovärdighet och pålitlighet samt hur de forskningsetiska principerna beaktats.

Kapitel fyra presenterar studiens resultat som delats in i fyra teman och två till tre underkategorier. Kapitlet avslutas med en resultatsammanfattning.

I *kapitel fem* analyseras studiens resultat med hjälp av det onto-epistemologiska perspektivet, tidigare forskning och litteratur.

I *Kapitel sex* förs en diskussion kring studiens resultat och en slutsats presenteras. Därefter diskuteras studiens metod där vi lyfter positiva delar och de svårigheter vi mötte. Kapitlet avslutas med tankar kring studiens relevans för förskolläraryrket samt förslag till fortsatt forskning.

2 Bakgrund

Kapitlet presenterar inledningsvis begreppsförklaring och avgränsningar i litteratursökningen. Därefter presenteras dokumentation i förskolans läroplan, dokumentation och pedagogisk dokumentation samt barns lärande. Fortsättningsvis presenteras rubrikerna verksamheten samt kritisk blick. Kapitlet avslutas med en beskrivning av det onto-epistemologiska perspektivet.

2.1 Begreppsförklaring

För att möjliggöra en ökad läsförståelse förklaras relevanta begrepp nedan.

Pedagoger

För att hänvisa till alla som arbetar inom förskolan har vi i valt att använda samlingsbegreppet pedagoger. Vi avser då både förskollärare och barnskötare.

Dokumentera

Fota, filma, observera och skriva anteckningar.

Reflektion

Reflektion i samtal mellan människor handlar om att delge varandra sina tolkningar av samma fenomen och vara nyfiken på andra sätt att se på saker (Åberg & Lenz Taguchi, 2005).

Analys

Dokumentering och reflektion möjliggör djupare analyser. Analyser handlar om att synliggöra och bedöma verksamhetens utveckling i relation till läroplanens mål och skollagen (Eidevald, 2013).

Intra-aktion

"... relationer mellan vilken organism eller materia som helst (mänsklig eller inte)..."
(Lenz Taguchi, 2012, s.15).

2.2 Avgränsningar i litteratursökningen

Sökning och inläsning av relevant litteratur har implicerat såväl internationell som nationell forskning och litteratur relevant för ämnesområdena pedagogisk dokumentation och dokumentation. Vid sökning av avhandlingar och vetenskapliga artiklar har databaserna SwePub och ERIC (ProQuest) använts. De sökord som användes var bland annat documentation, preschool, pedagogical documentation och motsvarande dokumentation, förskola och pedagogisk dokumentation på svenska. För att begränsa antal träffresultat begränsades sökningen redan från start till att innefatta forskning som inte är äldre än åtta år, att den skulle vara Peer reviewed- och vetenskapligt granskad samt läsbar i fulltext. Utifrån forskningens titlar och abstrakt valdes åtta artiklar med relevans för studien ut för läsning. Annan forskning och litteratur har upptäckts via redan inlästa källor samt genom att läsa referenslistor.

2.3 Dokumentation i förskolans läroplan

I förskolans första läroplan som trädde i kraft år 1998 finns pedagogisk dokumentation endast med i beskrivningen om vad läroplanen handlar om.

Genom pedagogisk dokumentation kan verksamheten i förskolan synliggöras och bli ett viktigt underlag i diskussionen kring och bedömningen av verksamhetens kvalitet och utvecklingsbehov (Skolverket, 1998, s.4).

Först år 2010 publicerade Skolverket en reviderad version av läroplanen där kravet på uppföljning, utvärdering och utveckling förstärktes och fick ett eget avsnitt. Bakgrund till förändringen enligt Utbildningsdepartementet (2010) är att förskolans kvalitet har stor betydelse för barns utveckling och lärande och därför måste dokumenteras, utvärderas och följas upp. År 2016 reviderades förskolans läroplan på nytt men fick inga ändringar gällande dokumentationsuppdraget (Skolverket, 2016). Det råder tvetydigheter angående vad som ska dokumenteras. Å ena sidan står det att verksamheten ska dokumenteras. Å andra sidan står det att barns utveckling och lärande ska dokumenteras, följas upp och analyseras. Det framgår inte på ett tydligt sätt hur eller vad pedagoger ska dokumentera vilket medför att pedagogerna får tolka och själva bestämma hur dokumentationsarbetet ska gå till.

2.4 Dokumentation och pedagogisk dokumentation

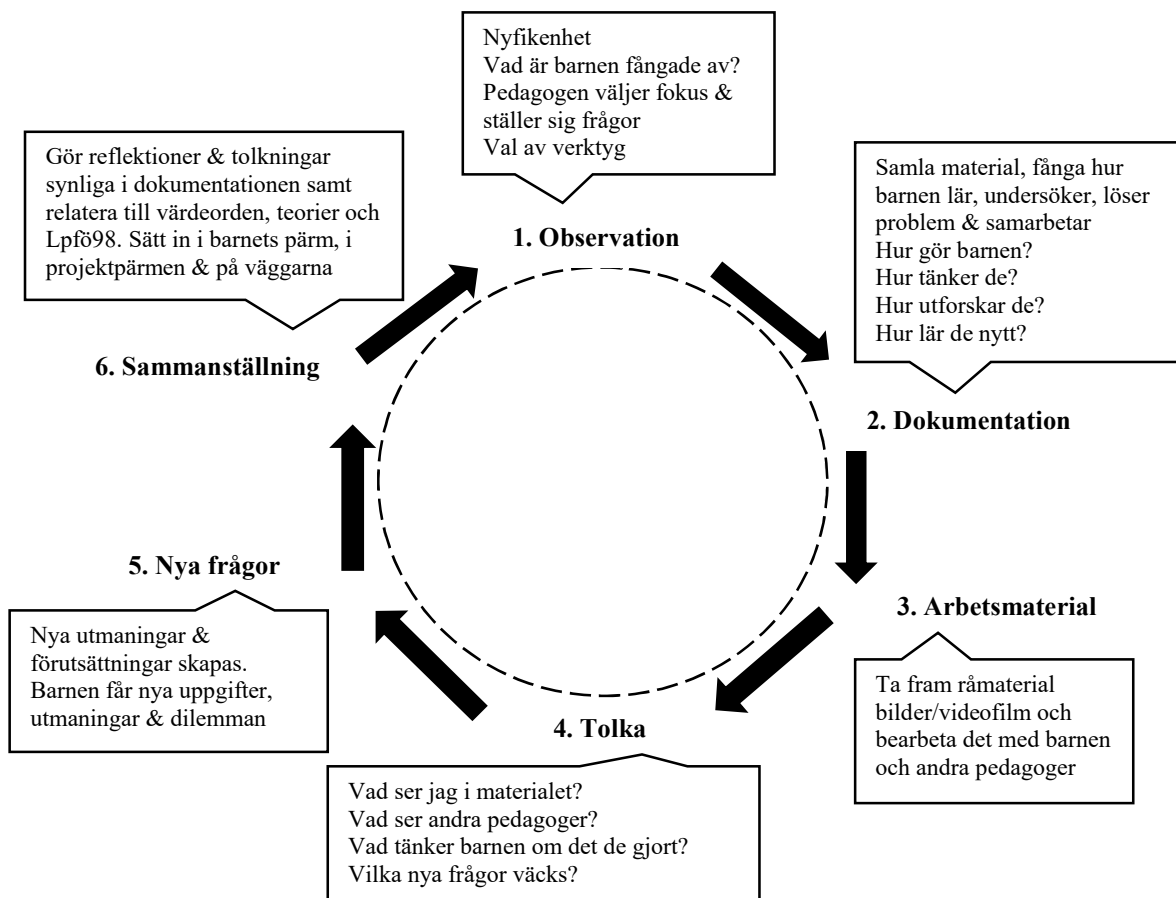
Dokumentation och pedagogisk dokumentation är två skilda saker och något pedagoger bör skilja på (Lindgren Eneflo, 2014; Lenz Taguchi, 2013). Eidevald (2013) ger en tydlig förklaring på skillnaden mellan de två begreppen där han skriver att det förstnämnda handlar om att samla in information medan det andra handlar om att använda dokumentationen för att utveckla och förändra verksamheten. Att dokumentera mycket och i vardagssituationer är inget ovanligt förekommande i förskolor men det är dokumentationen från teman och projekt som oftast ligger till grund för utvärderingarna (Alvestad & Sheridan, 2015). Lenz Taguchi (2013) beskriver dokumentation som exempelvis observationer, bilder eller filmer på barn när de vistas i förskolans praktik. De flesta förskolor använder samma verktyg, exempelvis kamera, anteckningar och barnets eget skapande, för att samla in dokumentation men det är inte insamlingsmetoden som avgör om dokumentationen är pedagogisk eller inte (Lindgren, 2016). Enligt Palmer (2011) räcker det inte heller att samla dokumentationen i en pärm och ta fram vid enstaka tillfällen utan dokumentationen måste användas flitigt i verksamheten. Lenz Taguchi (2013) beskriver att dokumentationen blir pedagogisk först när pedagoger tillsammans eller med barnen reflekterar kring vad dokumentationen visar. Elfström (2013) är samstämmig med Lenz Taguchi om att dokumentationen kan kallas pedagogisk först när reflektion kring dokumentationen sker mellan barn och barn, mellan barn och pedagoger eller i arbetslaget. När barn och pedagoger reflekterar över dokumentationen händer det något med den som skapar en förändring vilket kan leda det pedagogiska arbetet framåt. Utan reflektion leder det egna eller barnens arbete inte till förändring och utveckling.

Vanligt förekommande i förskolor är att pedagoger arbetar med dokumentation för att titta tillbaka på vad som hänt, vilket innebär att dokumentationen är retrospektiv (Lenz Taguchi, 2013). Det är betydelsefullt att blicka tillbaka men det ska vara i syfte

för att väcka nyfikenhet och komma vidare, inte enbart för att visa en händelse. Alvestad och Sheridan (2015) skriver att återblickandet ska handla om att reflektera över och utforska uppfattningar och förståelser av tidigare händelser. Pedagogisk dokumentation är inte en retrospektiv process för att titta tillbaka och presentera det som har varit utan det är något prospektivt, det vill säga något som syftar framåt och där får reflektionen en ovärderlig roll (Elfström, 2013; Lenz Taguchi, 2012).

Genom dokumentationen blir det möjligt för alla som har varit med om en upplevelse, barn som vuxna, att vara delaktiga i och "återbesöka" händelsen. Genom bilder, ljudupptagningar och liknande kan man återuppleva och arbeta vidare med situationen. Pedagogisk dokumentation skapar på så sätt förbindelser mellan det som hänt, nuet och det som är på väg att hända – den sätter saker i rörelse mot framtiden samtidigt som den innebär en reflektion över det som varit. (Palmer, 2012, s.18).

Parnell och Bartlett (2012) skriver att pedagogisk dokumentation bör ses som en process där observation, insamling av dokumentation, tolkning och nya frågor är betydelsefulla för att förstå barnens utveckling och lärande. Holmberg (2015) visar i sin studie ett cirkeldiagram i sex steg för hur pedagoger kan arbeta med pedagogisk dokumentation. Barnens delaktighet är viktig i alla steg och ordningen i cirkeldiagrammet är följande; observation, dokumentation, arbetsmaterial, tolka, nya frågor och sammanställning. Processen har inget slut, efter sammanställningen börjar den om igen med nya observationer (Holmberg, 2015).

Figur 1: Bild över hur pedagogiskt dokumentationsarbete kan gå till. Illustrationen är vår egen och utgår från Holmbergs studie men texten är direkt återgiven från Holmberg (2015, s.75).

2.5 Barns lärande

Holmberg (2015) skriver att pedagogisk dokumentation gått från att i princip enbart handla om det enskilda barnet till att bli ett underlag och en förutsättning för att verksamheten ska kunna förändras och utvecklas. Eidevald (2013) skriver att det enskilda barnet fortfarande dokumenteras men att dokumentationen inte syftar till att synliggöra vad det enskilda barnet har kunskap om. Eftersom förskolans läroplan inte har uppnåendemål utan strävansmål syftar dokumentationen av det enskilda barnet snarare på att få syn på vilka möjligheter förskolan erbjuder barnet för att främja ett lärande. Det enskilda barnets lärande och utveckling dokumenteras därmed fortfarande men då med syfte att ge barnet möjlighet att fortsätta utvecklas utifrån egna behov och förutsättningar. Skolinspektionen (2011) skriver att det inte går att se barnet som ett objekt separerat från verksamheten. Genom att dokumentera, reflektera över och analysera det enskilda barnets lärande och utveckling får pedagogerna däremot möjlighet att följa det som sker i förskolans verksamhet. Det måste dock ske med försiktighet och med en medvetenhet att det är personal, verksamhet och miljö som ska bedömas kring huruvida de arbetar i enlighet med läroplanens mål och intentioner (Eriksson Bergström & Yourston, 2017).

Med innehållet i pedagogisk dokumentation får pedagogerna information om barnet och kan därefter göra sina tolkningar över vad barnet lärt sig och vad det behöver utmanas i för att fortsätta utvecklas och lära (Parnell & Bartlett, 2012). Genom pedagogisk dokumentation synliggörs olika kunskaper för pedagoger, både om barnens lärprocesser och om pedagogernas förhållningssätt. Den blir därmed ett verktyg för utvärdering och ger en möjlighet att upptäcka nya lärstrategier (Alvestad & Sheridan, 2015). Dokumentationen är påverkad av vem som gjort den men för att gynna barns utveckling och lärande behövs fler tolkningar komma till uttryck. Flera forskare lyfter den gemensamma reflektionen i arbetslaget som betydelsefull eftersom det alltid går att se på något som händer ur flera synvinklar och att det inte finns en sann beskrivning av det som sker (Elfström 2013; Alnervik, 2013). Bath (2012) skriver att pedagogisk dokumentation synliggör ett lärande för både barn och vuxna men för att barnen ska få syn på sitt eget lärande är reflektionen med barnen av stor betydelse. Det finns såväl text- som bild- och filmdokumentation där alla är lika betydelsefulla för pedagogerna men eftersom pedagogisk dokumentation även handlar om att synliggöra lärandet för barnen lyfter Bath att film- och bildokumentation är viktiga att synliggöra eftersom det öppnar upp för tolkning och reflektion för barnen. Palmer (2012) skriver att pedagogerna bär ansvaret för att reflektionen sker men att det är barnens frågor och funderingar som ska styra samtalet. Genom att dokumentera och följa upp barnens frågor och funderingar kan pedagogen enligt Lenz Taguchi (2013) få syn på barnens förståelser och upplevelser av sin omvärld. Genom att låta barnen vara medkonstruktörer i det pedagogiska dokumentationsarbetet kan pedagogen få syn på helt andra saker än om enbart vuxna tittar på bilden eller filmen (Bath, 2012). Barnen kan titta på dokumentationen och reflektera med sina pedagoger och kamrater vilket kan medföra att förståelsen över händelser förstärks och att ny kunskap skapas (Buldu, 2010).

När pedagogerna tillsammans reflekterat över dokumentationen och det barnen sagt är det viktigt att bolla tillbaka till barnen för att det ska bli en process. Pedagogernas förståelse över hur och varför ett lärande sker utvecklas när de reflekterar tillsammans med barnen (Parnell & Bartlett, 2012). Barnen blir delaktiga i sitt eget

lärande och deras tankar blir meningsfulla för det fortsatta arbetet vilket stärker att pedagogisk dokumentation vill bort från att endast se barnet som ett dokumentationsobjekt. I reflektion mellan barn och pedagoger kan nya frågor uppstå vilka i sin tur leder till nya lärprocesser (Palmer, 2012).

2.6 Verksamheten

Dokumentationen handlar om att få syn på både den synliga och osynliga miljön. Synlig miljö innefattar bland annat material och planlösning medan den osynliga miljön handlar om pedagogers förhållningssätt till varandra, barn och miljö (Lenz Taguchi, 2013). Buldu (2010) skriver om vikten av att göra barn delaktiga i utformningen av både inne- och utemiljön för att barnen ska finna det meningsfullt och att förskolan är deras arena. Genom att bjuda in barnen och förändra miljön utifrån barnens intressen och projekt tillfredsställs olika behov och det skapas lämpliga miljöer för utforskande (Lenz Taguchi, 2013).

Med hjälp av pedagogisk dokumentation skriver Elfström (2013) att pedagoger kan utvärdera sitt arbetssätt, få kunskap om hur barnen lär och se verksamheten med nya ögon. Även Eriksson Bergström och Yourston (2017) skriver om vilka positiva effekter pedagogisk dokumentation har för verksamheten. Genom den kan den egna praktiken granskas och pedagoger kan på ett tydligare sätt få syn på varför de gör som de gör och hur barnen tar sig an det som sker. Ytterligare en positiv effekt är att föräldrar och vårdnadshavare får insyn i verksamheten och inbjuds till delaktighet vilket behövs för ett förtroendefullt samarbete (Skolverket, 2016; Lenz Taguchi, 2013). Både Elfström (2013) och Alnervik (2013) lyfter att förskollärarna som medverkat i deras studier fått ökade insikter om sig själva och hur de förhåller sig till barn och miljö vilket lett till förändringar i den pedagogiska verksamheten. I Lindgren Eneflors (2014) studie lyfts också pedagogisk dokumentation som ett verktyg för verksamhetsutveckling, främst av de som hittat ett fungerande arbetssätt. De flesta förskollärarna i hennes studie uttryckte i samtalen om pedagogisk dokumentation att det ofta blir fokus på hur de ska få till den i praktiken. Eftersom reflektionen är en viktig del i den pedagogiska dokumentationen skriver Lindgren Eneflo att pedagoger borde få hjälp med reflektionen för att veta vad de ska fokusera på. Det hänger ihop med det Bjervås (2011) och Lenz Taguchi (1997) skriver, att reflektion eller pedagogisk dokumentation inte nödvändigtvis leder till en högre kvalitet av verksamheten även om möjligheterna förstärks. Däremot är dokumentation och reflektion en viktig del i det systematiska kvalitetsarbetet som ska ske kontinuerligt i förskolan enligt förskolans läroplan (Skolverket, 2016).

2.7 Kritisk blick

Viss kritik riktas mot arbetet med pedagogisk dokumentation. Sparrman och Lindgren (2010) skriver att dokumentation såsom bilder på och skapelser av det enskilda barnet som sätts upp på väggarna kan leda till att barnen jämför sig med varandra. Det kan således leda till att barnen indirekt uppmuntras till att kommentera varandra och att de känner sig påtvingade att utvärdera sig själva inför sina kamrater. Sparrman och Lindgren skriver även fram en problematik om att barnen kan bli och känna sig övervakade när det idag finns goda möjligheter att dokumentera snabbt och enkelt. I en pedagogisk dokumentation är det inte

nödvändigtvis det enskilda barnet som ska synliggöras utan Palmer (2011) skriver att det exempelvis är barnens pågående aktiviteter som ska dokumenteras. Det kan handla om barnfötter som hoppar i vattenpölar eller barnhänder som ritar cirklar. Alnervik (2013) skriver att pedagoger bör utveckla ett mer etiskt förhållningssätt i dokumentationsarbetet. Om pedagoger gör barnen delaktiga i fråga om vad som ska dokumenteras, vad som ska sättas upp på väggarna och hur texten ska formuleras hindras barnen från att enbart ses som objekt. Buldu (2010) lyfter en annan kritisk aspekt som framkom i hans studie där förskollärare fann arbetet med dokumentationen mycket tidskrävande och ansträngande. Det kan bli för mycket att dokumentera alla pågående intra-aktioner och tiden för att analysera det insamlade materialet räcker inte till.

2.8 Onto-epistemologiska perspektivet

Vår studie tar utgångspunkt i Karen Barads onto-epistemologiska teoretiska perspektiv vilket Lenz Taguchi (2012) förklarar som samspelet mellan människa och miljö. Det onto-epistemologiska perspektivet är en sammansättning av begreppen ontologi och epistemologi där det första begreppet berättar vad något är och det andra hur vi vet vad något är. Begreppen kan inte hållas isär eftersom kunskapsskapande och varande är i ett ömsesidigt beroende av varandra. Något som återfinns i det onto-epistemologiska perspektivet är intra-aktiv pedagogik i vilken fokus läggs på förhållandet mellan människa och miljö snarare än på samspelet mellan enbart människor. I ett onto-epistemologiskt perspektiv beskriver Lenz Taguchi (2012) att människan ingår i ett ömsesidigt beroende med material och omgivning. Materialet påverkar människan och människan påverkar materialet, vilket beskrivs som att dessa intra-agerar med varandra och skapar en intra-aktion (Lenz Taguchi, 2012). Kunskap skapas tillsammans med material och världen barnet befinner sig i vilket innebär att det inte går att skilja barnet som lär från det barnet lär sig.

Lenz Taguchi skriver att det på förhand i en intra-aktiv pedagogik inte går att planera eller förutse vilket lärande som kommer ske och vilken kunskap barnet kommer ta till sig. Däremot kan pedagogen med hjälp av pedagogisk dokumentation kartlägga en lärandesituation och synliggöra den i exempelvis en bild- eller filmdokumentation. Även om det inte går att förutse om eller vilket lärande som kommer ske kan pedagogerna med hjälp av dokumentationen analysera vad som hänt och planera för vilka nya intra-aktioner som skulle kunna skapas. Pedagogisk dokumentation gör det möjligt för pedagogerna att använda observationer för att prova nya strategier och för att kunna utmana barnen att nå sin fulla potential (Lenz Taguchi, 2012).

Två centrala begrepp i det onto-epistemologiska perspektivet är cirkulär respektive horisontell rörelse. Lenz Taguchi (2012) skriver att en cirkulär rörelse innebär att arbetet med barnen och dokumentationen saktas ned för att kunna återuppleva händelser. Förhoppningen är att barn och pedagoger genom att stanna upp kan upptäcka nya sätt att tänka och agera på som sannolikt leder till förändringar i praktiken. I motsats till den cirkulära rörelsen som sker långsamt, sker den horisontella rörelsen snabbt. Enligt Lenz Taguchi driver denna rörelse arbetet framåt genom att överge vanetänkande och ta tillvara på nya idéer som uppstår i stunden. Den horisontella rörelsen kan inträffa om och när pedagogen är öppen för en förändring men den kan även inträffa när man minst anar det. Lenz Taguchi betonar

att dessa rörelser sker samtidigt och att de är i ett ömsesidigt beroende av varandra. Om pedagoger enbart stannar i den cirkulära rörelsen hindras barns lust att lära och undersöka men om pedagoger alltid är i den horisontella rörelsen finns det heller inget utrymme för varken barn eller pedagoger att landa i det som hänt. Det onto-epistemologiska perspektivet ligger till grund för hur studiens resultat analyseras i analyskapitlet. I föreliggande studie tar vi hjälp av teorins centrala begrepp för att förstå användningen av pedagogisk dokumentation i praktiken.

3 Metod

I detta kapitel presenteras metodologi och urvalet av respondenterna. Genomförandet beskrivs och vi argumenterar för val av datainsamlingsmetod. Därefter presenteras analysmetoden och studiens trovärdighet. Avslutningsvis beskrivs hur vi tagit hänsyn till de forskningsetiska principerna.

3.1 Metodologi

För att ta reda på hur förskolepersonal arbetar med pedagogisk dokumentation och hur den används som ett verktyg för att synliggöra barns lärande och utveckla verksamheten valde vi att kvalitativt intervjua personal på fyra förskolor. Genom semistrukturerade intervjuer fick förskolepersonalen lyfta sina tankar om pedagogisk dokumentation.

3.2 Urval

Utifrån ett bekvämlighetsurval tillfrågades åtta förskollärare om medverkan i denna studie. Enligt Bryman (2011) innebär ett bekvämlighetsurval att respondenterna finns tillgängliga för de som intervjuar. Förskollärarna som tillfrågades att medverka i studien är kända för oss sedan tidigare eller finns oss geografiskt nära.

Vi valde att intervjua förskollärare på grund av deras huvudansvar i den pedagogiska verksamheten men i gruppintervjun medverkade även en barnskötare. I föreliggande studie nämns samtliga deltagare som respondenter. För att få olika perspektiv på synen om pedagogisk dokumentation som ett verktyg och hur olika förskolepersonal arbetar intervjuades förskolepersonal från fyra förskolor. I vilken åldersgrupp respondenterna arbetar och hur länge de varit yrkesverksamma redovisas i tabellen nedan.

Ålder på barngrupp	Examensår	Yrkestitel
3-5	1976	Förskollärare
1-3	1978	Barnskötare
1-6	1981	Förskollärare
1-3	1985	Förskollärare
1-3	1986	Förskollärare
1-3	1988	Förskollärare
3-5	1995	Förskollärare
3-5	1999	Förskollärare
1-3	2007	Förskollärare
3-5	2007	Förskollärare

Tabell 1: Urvalsgrupp

3.3 Genomförande

Tillvägagångssätten för en första kontakt med eventuella respondenter skiljde sig åt och vi mötte vissa hinder på vägen. I ena fallet kontaktades två förskolechefer via mejl där de informerades om studiens syfte. I mejlet framfördes en önskan om att vidarebefordra informationen samt bifogat missivbrev (se bilaga 1) till förskollärare på respektive förskola. Enbart en av dessa förskolechefer vidarebefordrade detta till förskollärarna vilket gjorde att vi fick ta kontakt med en annan förskola. Genom missivbrevet tillfrågades förskollärare om medverkan i undersökningen. När förskollärare meddelat samtycke om sin medverkan till oss bokades tid för intervjuer. I andra fallet kontaktades två för oss kända förskollärare på två förskolor via mejl där de informerades om studiens syfte och tillfrågades om de vill medverka i studien. Även i detta mejl fanns ett bifogat missivbrev samt en önskan om att vidarebefordra informationen till andra förskollärare som genom detta tillfrågades om sin medverkan. Efter samtycke från förskollärarna om deras medverkan bokades tid för intervjuer. En förskollärare gav förslag om en gruppintervju vilket vi såg som intressant då vi får ett helt arbetslags tankar och uppfattningar om hur de arbetar med pedagogisk dokumentation.

Utifrån studiens syfte formulerades frågor om den pedagogiska dokumentationens betydelse. För att samla in data genomfördes semistrukturerade intervjuer utifrån en intervjuguide (se bilaga 2). Intervjuerna genomfördes på respektive förskola för att underlätta för samtliga. Stukát (2011) skriver att det är lämpligt att låta respondenten välja plats för intervjun. Detta för att respondenten skall känna sig så bekväm som möjligt. Med ett begränsat tidsutrymme valde vi att endast vara en intervjuare per intervju. Detta tillvägagångssätt underlättade för oss då vi kunde genomföra flera intervjuer under samma dag. Sju enskilda intervjuer och en gruppintervju genomfördes där varje intervju varade cirka 30 minuter. För att kunna fokusera på samtalet, ställa följdfrågor och lyssna i efterhand spelades samtliga intervjuer in via mobiltelefon. Ljudinspelningarna har därefter transkriberats vilket gjorde det möjligt för oss båda att ta del av alla intervjuer.

3.4 Datainsamlingsmetod

Syftet med studien är att belysa användningen av pedagogisk dokumentation i förskolans praktik. Utifrån studiens syfte och forskningsfrågor valdes en kvalitativ undersökningsmetod. I en kvalitativ metod är det enligt Bryman (2011) och Stukát (2011) respondenternas uppfattningar om ett fenomen som blir det centrala vilket vi utifrån vårt syfte vill få fram.

Utifrån den kvalitativa metoden och för att anpassa till studiens syfte valdes semistrukturerade intervjuer för att samla in data. Enligt Bryman (2011) har intervjuaren i sådana intervjuer möjlighet att ställa öppna frågor, avvika från intervjuguiden och ställa uppföljningsfrågor utifrån den riktning intervjun rör sig. Vidare skriver Bryman att det är av vikt att vara flexibel och följa upp det som respondenterna svarar. För att samtliga intervjuer skulle ske inom liknande ramar formulerades en intervjuguide att ha som stöd i intervjuerna (se bilaga 2). När vi formulerade våra intervjufrågor lade vi ner stor vikt på att det skulle vara djupa frågor för att få detaljerade svar av våra respondenter. Utöver dessa frågor fanns även ett par inledningsfrågor om respondenten vilka var till för att få respondenten att

känna sig mer bekväm i intervjusammanhanget. Varje intervju avslutades med att respondenten fick möjlighet att tillägga sådant om de inte fått med i sina svar vilket gav respondenterna möjlighet att vidareutveckla sina tankar.

3.5 Analyismetod

Vi har inspirerats av en tematisk analys när vi analyserat vårt data. Bryman (2011) skriver att en tematisk analys innebär att identifiera olika teman som därefter utgör grunden för den text som tillämpas.

Analysen har varit en process i fem steg. I första steget delgav vi varandra det transkriberade materialet för att enskilt kunna läsa alla intervjuer och hitta likheter och skillnader. I steg två läste vi transkriptionerna upprepande gånger, sammanställde respondenternas svar under respektive intervjufråga och jämförde våra likheter och skillnader. För att kunna strukturera resultatet enades vi i steg tre om vilka teman och kategorier som skulle skrivas fram. Dessa teman och kategorier kom vi fram till genom att finna återkommande mönster i datainsamlingen. Nästa steg i processen, steg fyra, handlade om att sortera och skriva fram datainsamlingen under respektive tema och kategori. Temana blev dokumentationsarbetet, syftet med pedagogisk dokumentation, barns utveckling och lärande samt verksamhetsutveckling. I steg fem analyserades resultatet utifrån studiens forskningsfrågor, för att belysa hur förskolepersonal arbetar med pedagogisk dokumentation samt hur pedagogisk dokumentation kan användas som ett verktyg för att synliggöra barns lärande och utveckla verksamheten. Resultatet analyserades även mot tidigare forskning, litteratur och det onto-epistemologiska perspektivet.

3.6 Trovärdighet och pålitlighet

Semistrukturerade intervjuer med öppna, beskrivande och berättande frågor gav oss möjlighet att ta del av respondenternas egna tankar (Bryman, 2011). Hälften av respondenterna uttryckte en önskan om att ta del av intervjufrågorna innan intervjun. Av den anledningen valde vi att skicka frågorna i förväg till samtliga respondenter för att ge respondenterna valet att förbereda sig eller inte. Det finns både för- och nackdelar med att delge frågorna innan men i detta fall anser vi att fördelarna väger tyngre. En nackdel kan vara att respondenten förberett sig för mycket och svarar det som tros vara korrekt istället för det spontana som respondenten tänker eller hur det ser ut i praktiken (Bryman, 2011). Fördelarna är att respondenterna kan förbereda sig för att inte missa att delge viktig information, prata med sina kollegor om hur tankesättet går i arbetslaget och att respondenten på förhand kan tänka ut konkreta exempel. Studiens trovärdighet och pålitlighet hade kunnat stärkas om observationer använts som komplement till intervjuerna för att synliggöra hur dokumentationsarbetet går till i verkligheten men på grund av tidsbrist och svårigheter i att veta när respondenten arbetar med pedagogisk dokumentation, valdes metoden bort.

För att minska risken för feltolkningar och därmed öka studiens trovärdighet mejlade vi transkriptionerna till respektive respondent. Bryman (2011) beskriver det som respondentvalidering vilket innebär att intervjuaren lämnar en redogörelse för vad

respondenten sagt med målet att få bekräftelse på att informationen stämmer samt för att ge respondenten möjlighet att lägga till eller ta bort information.

Eftersom studien är begränsad till att endast ta del av tio respondenters tankar om pedagogisk dokumentation är vi medvetna att överförbarheten minskar. Dock får vi genom denna studie djupare förståelse för hur pedagogiskt dokumentationsarbete kan gå till och hur det kan användas som verktyg för att utveckla och förändra verksamheten samt för att synliggöra barns lärande.

3.7 Forskningsetik

Föreliggande studie tar hänsyn till Vetenskapsrådets (2017) fyra forskningsetiska principer. De respondenter som deltagit i studien har genom ett missivbrev (se bilaga 1) blivit informerade om studiens syfte, sin roll i processen och att de när som helst kan välja att avbryta sin medverkan. I enlighet med samtyckeskravet är respondenterna informerade om att deltagandet är frivilligt. Respondenterna meddelade oss sin vilja att delta via mejl. Med hänsyn till konfidentialitetskravet skyddas personuppgifter. Namn på respondenter, förskolor och kommuner kan ej spåras. Insamlad data skyddas i särskilda mappar på våra privata datorer. Den sista principen, nyttjandekravet, innebär att informationen som respondenterna lämnar endast kommer användas som underlag för denna studie. Via missivbrevet är respondenterna även informerade om att studien kommer presenteras i form av en uppsats vid Mälardalens högskola som i sin slutversion läggs ut på databasen Diva.

För att försäkra oss om att respondenterna tagit del av informationen tillfrågades de innan intervjun påbörjades om de tagit del av missivbrevet. En kopia av brevet fanns med på respektive intervju för att ge respondenterna möjlighet att ta del av informationen på plats.

4 Resultat

I detta kapitel presenteras studiens resultat. Resultatet är indelat i fyra huvudteman, dokumentationsarbetet, syftet med pedagogisk dokumentation, barns utveckling och lärande samt verksamhetsutveckling. Teman och tillhörande underkategorier presenteras i tabellen nedan.

	Tema 1 Dokumentationsarbetet	Tema 2 Syftet med pedagogisk dokumentation	Tema 3 Barns utveckling och lärande	Tema 4 Verksamhetsutveckling
Kategori 1	Insamling av dokumentation	Förskolepersonalens tankar om syftet	Synliggöra för barn och föräldrar	Utvärdera, utveckla och förändra miljön
Kategori 2	Vem dokumenterar och vad dokumenteras	Diskussion i arbetslaget	Synliggöra för personal	Dokumentation som underlag för utvärdering
Kategori 3	Hur dokumentationen följs upp			

Tabell 2: Teman och kategorier.

Antalsdefinition

För att underlätta för läsaren redogör vi nedan hur vi definierar antalsbegreppen som används.

Ett par = två respondenter

Flertal = 3-4 respondenter

Hälften = 5 respondenter

Majoriteten = 6-9 respondenter

Samtliga = 10 respondenter

4.1 Dokumentationsarbetet

Temat presenterar kategorierna insamling av dokumentation, vem dokumenterar och vad dokumenteras samt hur dokumentationen följs upp.

4.1.1 Insamling av dokumentation

Hur respondenterna arbetar med pedagogisk dokumentation skiljer sig åt. Gemensamt är att respondenterna börjar med att samla in dokumentation i form av bild, film och observationer för att ta reda på vad barnen är intresserade av och vad de gör under sin vistelsetid på förskolan. På majoriteten av förskolorna har det enskilda barnet en portfoliopärm där pedagogen samlar dokument i form av bilder på barnet med en kortare text som berättar vad barnet gör. Det uttrycks inte att dessa pärmar tas fram som underlag för reflektion eller vidare arbete. En av dessa respondenter uttrycker att alla bilder på barnen sparas på datorn i barnens enskilda mappar. När barnet slutar på avdelningen erbjuds föräldrarna att få bilderna nedtankade på ett medtaget USB eller hårddisk som de kan ta hem. Endast ett par respondenter, vars förskolor inte har portfoliopärmar, uttrycker att de har ett reflektionsmöte i veckan med arbetslaget där de går igenom bilder, filmer, citat och observationer från olika sammanhang för att delge varandra vad som hänt under veckan.

4.1.2 Vem dokumenterar och vad dokumenteras

Flertalet respondenter uttrycker att arbetslaget väljer vad som ska dokumenteras och hur men att det finns vissa krav från kommunen och förskolechefen. Det kan vara hur pedagogerna ska förhålla sig gentemot tystnadsplikten eller att kommunen bestämt att förskolorna ska fokusera på specifika läroplansmål som då måste dokumenteras. Samtliga berättar att det som dokumenteras i störst utsträckning är pågående teman eller projekt. Majoriteten av respondenterna lyfter att det är den som håller i en aktivitet med en mindre barngrupp som ansvarar för den pedagogiska dokumentationen. På liknande sätt berättar dessa respondenter att den som ansvarar för gruppen väljer hur och vad som ska dokumenteras för att därefter skapa ett dokument med bilder och text som visar vad gruppen gjort. En respondent uttrycker att den enskilda pedagogen blir enväldshärskare över dokumentationen och vad gruppen ska göra härnäst.

Ja nu blir det ju så i och med att det är jag som är ansvarig så är det ju jag som dokumenterar och då väljer ju jag... Ja ärligt talat eftersom vi sätter upp det ute på väggen för att föräldrarna ska se våran verksamhet... (citad från en av respondenterna).

Ett par respondenter uttrycker att pedagogerna gemensamt bestämt fokus på vad som ska dokumenteras och att pedagogisk dokumentation är något arbetslaget gör tillsammans. Ett gemensamt arbete lyfts som viktigt för att få flera tolkningar på olika händelser.

4.1.3 Hur dokumentationen följs upp

Samtliga sätter upp bilddokumentation på väggarna i syfte för att barnen själva ska kunna reflektera över sådant de varit med om. Flertalet respondenter visar bilder och filmer för barnen på samlingar eller inför nästkommande aktivitet för att påminna och låta barnen reflektera med varandra. Hur barnens reflektioner följs upp skiljer sig i stor utsträckning. En respondent använder appen Keynote tillsammans med barnen för att lägga in bilder och kortare filmklipp som barn och pedagoger sedan tittar på tillsammans för att återkoppla och reflektera över vad som hände vid förra tillfället. Ett par respondenter nämner att de är närvarande, lyssnar in och antecknar barnens reflektioner som de därefter tolkar i arbetslaget för att kunna bolla tillbaka till barnen och göra dem delaktiga i nästa steg. Majoriteten av respondenterna nämner att de inte följer upp barnens reflektioner men att de är medvetna om att de bör göra det och flera uttrycker att det är något de har som utvecklingsområde. En respondent ställer sig kritisk till sitt användande av portfolio pärmar eftersom dokumentationsarbetet stannar av när bilden hamnar i pärmen.

Majoriteten av respondenterna berättar att de inte har avsatt tid för att reflektera kring dokumentationen med sitt arbetslag och att olika uppfattningar av händelser uteblir. Ett par respondenter har avsatt tid för reflektion med arbetslaget där de gemensamt fattar beslut om hur barngruppen ska fortsätta utmanas.

Så då observerar vi, vi tittar hur dom gör, vi tar tillbaka det till våra reflektionsmöten eller spontana reflektioner också hela tiden och sen pratar man om vad vi kan tillföra och sen så ger vi tillbaka dokumentationen på väggarna eller i andra former på samlingar till exempel kommer ni ihåg att vi gjorde det här eller nåt dom varit med om för att barnen ska vara delaktiga och reflektera och sen tittar vi på hur reflekterade dom, vad är det dom säger, vad gör dom, vad

tänker dom och sen tar vi tillbaka vad som har hänt under veckan och så reflekterar vi igen och så bollar vi tillbaka via bilder som vi tycker förmedlar det som vi har sett. Så man tolkar, observerar, tolkar, reflekterar och bollar tillbaka (citat från en av respondenterna).

4.2 Syftet med pedagogisk dokumentation

Temat presenterar kategorierna förskolepersonalens tankar om syftet samt diskussion i arbetslaget.

4.2.1 Förskolepersonalens tankar om syftet

Samtliga uttrycker att syftet med pedagogisk dokumentation är att synliggöra det enskilda barnets lärande och utveckling för barnet, pedagoger och föräldrar för att utmana barnet vidare. Barnet ska bli medveten om sitt eget lärande och vilka sammanhang det är en del i.

Visa barnet sitt lärande, att visa vårdnadshavare barnets lärande och vår verksamhet och det är ju den här länken så att dom kan prata med barnen... (citat från en av respondenterna).

En respondent berättar att syftet är att barnen ska få inflytande i sitt eget lärande och att pedagogisk dokumentation blir en hjälp för att se vad barnen funderar kring och hålla intresset vid liv. Utöver detta nämner flertalet respondenter att syftet med pedagogisk dokumentation är att använda den som ett underlag för att synliggöra verksamheten, vad som behöver utvecklas och förändras i den, istället för att enbart synliggöra vad barnet gör. En annan respondent berättar att syftet är att visa att de arbetar med pedagogisk dokumentation, visa att det finns en tanke med vad de gör samt visa att de arbetar enligt läroplanens intentioner.

4.2.2 Diskussion i arbetslaget

Ingen respondent berättar att de i arbetslaget diskuterar om varför pedagogisk dokumentation är viktig. Ett par respondenter berättar att det är bestämt att förskolor ska arbeta med pedagogisk dokumentation och att det därför inte finns någon anledning att diskutera om varför den är betydelsefull. Däremot diskuterar samtliga respondenter i studien kring hur de ska arbeta med pedagogisk dokumentation och hur det ska hinnas med tidsmässigt samtidigt som de har andra åtaganden. Frågor i fokus är för vem dokumentationen är till för, om det blir för mycket, vad ska finnas med, vad måste finnas med och hur ofta det ska ske. Ett par respondenter upplever svårigheter i hur dokumentationen ska bli pedagogisk och att de inte får rätt stöd från chefen i hur de ska driva arbetet framåt. De försöker läsa böcker och artiklar om ämnet för att få mer kunskap kring hur de ska tänka i det pedagogiska dokumentationsarbetet.

Majoriteten av respondenterna lyfter att det inte finns någon gemensam tanke på förskolan eller enheten om hur arbetet med pedagogisk dokumentation ska gå till vilket innebär att alla avdelningar på förskolan arbetar olika. Två andra respondenter berättar att det finns en gemensam tanke i huset att det är lärandet och görandet som ska dokumenteras för att därefter använda det som underlag i reflektionen.

4.3 Barns utveckling och lärande

Temat presenterar kategorierna synliggöra för barn och föräldrar samt synliggöra för personal.

4.3.1 Synliggöra för barn och föräldrar

Respondenterna använder dokumentationen på olika sätt för att synliggöra barns lärande. Samtliga nämner att bilddokumentationen sätts upp på väggarna för att synliggöra verksamheten för barn, personal, föräldrar och övriga anhöriga. Genom att ha bilddokumentationen på väggarna ges barnen möjlighet att följa olika projekt eller teman och få syn på vilka sammanhang de är en del i. Majoriteten av respondenterna uttrycker att bilderna blir ett sätt för barnen att se tillbaka och reflektera över vad de har gjort, hur de gjorde och hur de vill gå vidare.

... Det kan väl va att vi har haft rörelse tillexempel och satt upp bilder inne på avdelningen, vilket vi också gör så att barnen ser sig själva. Ja du kan gå balansgång, då kanske vi kan ta fram någonting här inne och då gör dom ju det fast på ett annat sätt, alltså då lär dom sig att man kan gå balansgång både inne och ute (citat från en av respondenterna).

När det blir de här bilderna där dom kan se tillbaka och vad gjorde jag nu och allting då känner ju dom att dom kanske har lärt sig nånting, åh kommer du ihåg när jag gjorde det där och då kan vi bolla vidare med dom att åh men det är precis som du gör i den här situationen (citat från en av respondenterna).

Ett flertal respondenter nämner dokumentationen som betydelsefull för att kunna synliggöra det enskilda barnets lärande för föräldrar och vårdnadshavare. Ett par respondenter nämner att de har en gemensam reflektion inför utvecklingssamtalen om barnet, dess intressen och vilka strategier de ska använda för att utmana barnet vidare medan andra respondenter gör en egen tolkning av vart barnet befinner sig och vad det behöver utmanas i. Majoriteten av respondenterna berättar att barnet har en enskild portfoliopärm där den enskilda pedagogen samlar in bilder, skriver en kortare text och lägger in ett passande läroplansmål för att synliggöra vad barnet gjort och varit med om för både barn och föräldrar.

4.3.2 Synliggöra för personal

Ett par respondenter använder bilddokumentation, citat, texter samt barnens reflektioner som underlag på arbetslagets reflektionsmöten. På dessa möten, som sker veckovis, lyfter pedagogerna sina tolkningar om hur barnen uppfattar och tar sig an miljö och material i olika sammanhang som barnen vistas i. Genom att fördjupa sig i dokumentationerna berättar dessa respondenter att de kan få syn på var barnet befinner sig och hur de ska utmana barnet i sitt fortsatta lärande. Majoriteten av respondenterna berättar att de inte har någon avsatt tid för reflektion med arbetslaget men att de gör en egen tolkning av de bilder som tagits och på så sätt får syn på barnets lärande.

Flertalet respondenter nämner att de får syn på barns lärande genom att observera barnen och enskilt göra en slags jämförelse över hur samma barn gjort samma aktivitet förut. Dessa observationer är oftast inget som skrivs ner utan sparas som minnesbilder hos varje enskild pedagog och jämförelserna delas eventuellt muntligt med kollegor i arbetslaget. Oavsett om de använder dokumentationen som underlag i reflektionen eller inte, berättar samtliga att de får syn på barnens lärande genom att

erbjuda återkommande aktiviteter eller nya sammanhang där barnen får använda sina erfarenheter. En respondent ger ett konkret exempel där barnets lärande blivit tydligt för henne trots avsaknaden av text- eller bilddokumentation. På småbarnsavdelningen arbetade de med grundfärgerna gul och röd. I en övning med Duplo skulle barnet ta en bit ur en påse och lägga den på röd eller gul beroende på vilken färg som plockades upp. I början hade barnet inte kunskap om färgerna och bitarna hamnade överallt. Genom att göra aktiviteten flera gånger och låta barnet möta färgerna i andra sammanhang såg pedagogen en utveckling när bitarna kom på rätt plats och att barnet utomhus kunde använda sina erfarenheter och benämna den gula spaden som gul.

4.4 Verksamhetsutveckling

Temat presenterar kategorierna utvärdera, utveckla och förändra miljön samt dokumentation som underlag för utvärdering.

4.4.1 Utvärdera, utveckla och förändra miljön

Majoriteten av respondenterna använder dokumentation som ett verktyg för att synliggöra vad miljön behöver utvecklas i, vad som behöver förändras, tillföras eller tas bort. De observerar barnen i olika miljöer och sammanhang för att få syn på barnens intresse och vilka material de tyr sig till. Utifrån observationer berättar flertalet respondenter att de möblerar om, skaffar nytt material och förändrar utifrån vad barnen efterfrågar och vad som finns att tillgå.

Till exempel har vi ändrat om för att barnen tycker mycket om att spela och då har vi ändrat om så att allt sånt finns lättillgängligt men nästa år kanske dom inte alls sitter i det rummet och då ändrar vi om igen... (citat från en av respondenterna).

Majoriteten av respondenterna nämner att det är viktigt att miljön är öppen och föränderlig för att det ska vara lustfyllt för barnen. När en förändring genomförts lyfter flertalet respondenter vikten av att fortsätta observera.

Barnen kanske inte alls tar sig an materialet på det sätt som vi tänkte eller det kanske inte vart så spännande som vi tänkte att det skulle bli...eller så som vi tänkt förrän vi har provat och därför är det ju viktigt att barnen ibland blir en del i förändringsarbetet så att dom får en förståelse över vad som händer, att dom är med och påverkar och tillför (citat från en av respondenterna).

En respondent berättar att pedagogerna på hennes avdelning använder observationer, barnintervjuer och omröstning för att förändra miljön. Genom observationer får pedagogerna syn på vilka rum som inte används och enligt respondenten ger barnintervjuer och omröstning barnen möjlighet att på olika sätt berätta vad de vill använda rummet till.

4.4.2 Dokumentation som underlag för utvärdering

Flertalet respondenter berättar att de inte använder pedagogisk dokumentation som underlag i det systematiska kvalitetsarbetet. Däremot berättar dessa respondenter att de har kunskap om hur de kan utvärdera verksamheten med hjälp av pedagogisk dokumentation men att de inte kommit underfund med hur de ska omsätta den

teoretiska kunskapen i det praktiska genomförandet. De upplever svårigheter i dokumentationsarbetet och att det ofta blir utvärdering av görandet där de efter aktiviteter bockar av om de arbetar enligt läroplanens intentioner istället för att reflektera över innehållet. En respondent uttrycker att pedagogisk dokumentation kommer bli ett stöd i det systematiska kvalitetsarbetet när de kommit igång ordentligt med pedagogisk dokumentation.

Men idag kan vi ju inte riktigt se det liksom, det blir väldigt mycket utvärdering av görandet, gjorde vi det? Ja, bock. Det gjorde vi. Men var det kvalitet på det? Syftet, vad var det? Men genom pedagogisk dokumentation så får du ju med syftet hela tiden om du kommer vidare och kan se hela processen, hos barn och pedagoger och framförallt är det de vi ska titta på, det vi utvärderar är ju verksamheten (citat från en av respondenterna).

Ett par respondenter använder dokumentation som ett underlag och ser den som stöd i det systematiska kvalitetsarbetet. De reflekterar och analyserar kring hur de ska gå vidare med sina olika teman och de bestämda läroplansmålen för att därefter skicka de färdigställda dokumenten till förskolechefen.

4.5 Resultatsammanfattning

Gemensamt är att respondenterna samlar in dokumentation via bild, film och observationer för att ta reda på barnens intressen. Majoriteten av respondenterna samlar dokumentationen på det enskilda barnet i portfoliopärmar. Ett par respondenter, vars förskolor inte har portfoliopärmar, går igenom dokumentationen på reflektionsmötena för att delge varandra vad som hänt under veckan. Det som dokumenteras i störst utsträckning är pågående teman eller projekt. Majoriteten av respondenterna berättar att den som ansvarar för gruppen väljer hur och vad som ska dokumenteras för att därefter skapa ett dokument som visar vad gruppen gjort. Ett par respondenter uttrycker att det finns ett gemensamt beslut i arbetslaget på förskolan om vad som ska dokumenteras.

För att barnen ska kunna reflektera över sådant de varit med om sätts bilddokumentationen upp på väggarna. Flertalet respondenter visar barnen dokumentationen för att låta barnen reflektera med varandra inför nästkommande aktiviteter. Ett par respondenter antecknar barnens reflektioner som de därefter tolkar i arbetslaget för att kunna bolla tillbaka till barnen. Barnens reflektioner är något majoriteten av respondenterna inte följer upp men har som utvecklingsområde. För majoriteten av respondenterna saknas tid för reflektion i arbetslaget vilket medför att olika uppfattningar av händelser uteblir.

Syftet med dokumentationen uttrycker samtliga är att synliggöra det enskilda barnets lärande och utveckling för barnet, pedagoger och föräldrar för att kunna utmana barnet vidare. Dokumentationen syftar även till att bli ett underlag för att kunna utveckla och förändra verksamheten samt för att visa att de arbetar enligt läroplanens intentioner. I arbetslagen diskuteras det inte kring den pedagogiska dokumentationens syfte men däremot diskuteras det hur den ska hinnas med, för vem den är till för och vad som ska finnas med. Ett par respondenter upplever svårigheter i hur dokumentationen ska bli pedagogisk medan ett annat par respondenter berättar att det finns en gemensam tanke i huset kring hur de ska

arbete med pedagogisk dokumentation och att det ska vara fokus på att dokumentera görandet och lärandet.

Majoriteten av respondenterna uttrycker att bilderna på väggarna blir ett sätt för barnen att reflektera över vad de har gjort, hur de gjorde och hur de vill gå vidare. Även pedagogerna kan använda dokumentationen för att få syn på barns lärande. Ett par respondenter fördjupar sig i dokumentationen på arbetslagets reflektionsmöten för att få syn på vart barnet befinner sig och hur de ska utmana barnet i sitt fortsatta lärande. Oavsett om de använder dokumentationen som underlag i reflektionen eller inte, berättar samtliga att de får syn på barnens lärande genom att erbjuda återkommande aktiviteter eller nya sammanhang där barnen får använda sina erfarenheter.

Dokumentationen används som ett verktyg för att synliggöra vad miljön behöver utvecklas i, vad som behöver förändras, tillföras eller tas bort. Utifrån exempelvis observationer, barnintervjuer och omröstning får pedagogerna vetskap om vilka rum och vilket material som används och vad barnen efterfrågar. Endast ett par respondenter berättar att de använder dokumentationen som underlag i det systematiska kvalitetsarbetet. De reflekterar och analyserar kring sina olika teman och mot läroplansmålen. Flertalet respondenter berättar att de finns kunniga om hur de kan använda pedagogisk dokumentation i det systematiska kvalitetsarbetet, men att de ännu inte kommit så långt i det praktiska genomförandet och att det därmed blir en utvärdering av görandet istället för innehållet.

5 Analys

Detta kapitel presenterar studiens analys. Analysen utgår från forskningsfrågorna där den första är hur arbetar förskolepersonal med pedagogisk dokumentation och den andra är hur kan pedagogisk dokumentation användas som verktyg för att synliggöra barns lärande och utveckla verksamheten. Kategorierna kan förstås mot det onto-epistemologiska perspektivet samt tidigare forskning och litteratur.

5.1 Hur resonerar förskolepersonal om arbetet med pedagogisk dokumentation?

Enligt resultatet verkar respondenterna arbeta med pedagogisk dokumentation på skilda sätt. Det verkar som att pedagogisk dokumentation både upplevs som en arbetsbelastning och ett användbart verktyg beroende på hur långt personalen kommit i dokumentationsarbetet. Buldu (2010) lyfter detta som en kritisk aspekt, att arbetet med pedagogisk dokumentation kan upplevas tidskrävande och ansträngande. Ett par respondenter har kontinuerlig reflektion med arbetslaget medan andra inte verkar reflektera med sina kollegor kring dokumentationen. Det verkar även råda stora skillnader i hur förskolepersonalen reflekterar med barnen och tillvaratar deras reflektioner. Enligt Lenz Taguchi (2012) och Elfström (2013) krävs det reflektion mellan barn, mellan barn och pedagoger eller i arbetslaget för att dokumentationen ska bli pedagogisk.

Eftersom majoriteten av respondenterna uttrycker att reflektionen uteblir samt att det ofta är ett enmansarbete försvinner det kollegiala vilket gör att det verkar som att respondenterna snarare arbetar med dokumentation än pedagogisk dokumentation. Vår tolkning av detta är att det verkar råda bristande kunskap om vad pedagogisk dokumentation innebär. Portfoliopärmar verkar finnas på de flesta förskolor där pedagogerna samlar dokument i form av bild och text som berättar vad barnet gjort men där verkar även dokumentationsarbetet stanna av. Sett utifrån ett onto-epistemologiskt perspektiv sätter vi detta i relation till begreppet ontologi som berättar vad något är men inte hur vi vet vad något är (Lenz Taguchi, 2012). Utifrån det vi läst i litteraturen är det inte att arbeta med dokumentationen på ett pedagogiskt sätt. Enligt Palmer (2011) måste dokumentationen användas kontinuerligt i verksamheten och ha ett syfte och därmed räcker det inte med att endast visa vad något är utan det krävs reflektion kring hur vi vet vad något är. Utifrån resultatet tolkar vi det som att portfoliopärmarna inte har något vidare syfte eftersom det inte händer något med dokumentationen efter den satts in i pärmarna och att den därmed endast är retrospektiv.

Enligt resultatet verkar det endast vara ett par respondenter som arbetar med pedagogisk dokumentation som en process likt ett cirkeldiagram Holmberg (2015) visar i sin studie. Dessa respondenter verkar ha ett syfte med dokumentationen där de observerar, reflekterar i arbetslaget kring hur barnen ska utmanas, reflekterar med barnen, tar tillbaka barnens reflektioner i arbetslaget för att därefter ge tillbaka något till barnen ännu en gång. Processen verkar inte ha något slut vilket innebär att den efter sammanställningen börjar om på nytt (Holmberg, 2015). Detta är i enlighet med det Lenz Taguchi (2012) beskriver, att pedagogisk dokumentation är en prospektiv process samtidigt som den till viss del är retrospektiv. Återblickandet verkar vara

betydelsefullt för att vidare främja barns utveckling och lärande. Sett ur ett onto-epistemologiskt perspektiv är en sådan process, där tolkning och reflektion ingår såväl med barn som med pedagoger, även något som svarar på hur vi vet vad något är (Lenz Taguchi, 2012).

5.2 Hur kan pedagogisk dokumentation användas som ett verktyg för att synliggöra barns lärande och utveckla verksamheten?

I resultatet är det tydligt att endast ett par respondenter använder dokumentationen som stöd för att synliggöra barns lärande, både för barn, pedagoger och vårdnadshavare. Däremot verkar flertalet av respondenterna i studien mena att de får syn på barns lärande genom att observera och spara observationerna som minnesbilder hos sig själva som de sedan eventuellt delar i arbetslaget. Ett sådant arbetssätt, där pedagogerna inte delger varandra sina dokumentationer, verkar inte samstämma med pedagogisk dokumentation där reflektion är en förutsättning för att dokumentationen över huvud taget ska kunna kallas pedagogisk (Lenz Taguchi, 2012). Detta går att sätta i relation till det Elfström (2013) och Alnervik (2013) skriver om att den gemensamma reflektionen i arbetslaget är viktig för att få flera tolkningar på en händelse eftersom dokumentationen är påverkad av vem som gjort den.

Ett syfte med dokumentation verkar enligt resultatet vara att synliggöra det enskilda barnets lärande och utveckling för barnet. Vidare i resultatet kan det att utläsas att bilder sätts upp på väggarna för att barnen ska kunna reflektera vad och hur de har gjort samt hur de vill gå vidare. Detta kan sättas i relation till den cirkulära rörelsen där arbetet med barnen och dokumentationen saktas ned för att kunna återuppleva händelser. Majoriteten av respondenterna verkar inte följa upp barnens reflektioner varken med barn eller med pedagoger vilket strider mot syftet som finns nämnt ovan. I vilken utsträckning får barnen syn på sitt eget lärande när reflektionen mellan pedagog och barn uteblir? Barnen verkar ges möjlighet att reflektera med varandra men blir barnen då medvetna om sitt lärande när det inte finns någon pedagog som utmanar med frågor och följer upp reflektionerna? Enligt Lenz Taguchi (2012) är en förhoppning inom den cirkulära rörelsen att barn och pedagoger genom att stanna upp kan upptäcka nya sätt att tänka och agera på som kan leda till förändring.

Eftersom majoriteten av respondenterna inte tillvaratar barnens reflektioner tolkar vi det som att dokumentationsarbetet verkar stanna i återblickandet. Ett par respondenter reflekterar däremot med barnen och uttrycker att de följer upp barnens reflektioner i arbetslaget för att sedan kunna bolla tillbaka till barnen. Ett sådant arbetssätt kan sättas i relation till att den cirkulära och horisontella rörelsen sker samtidigt eftersom barnen får möjlighet att återuppleva en händelse samtidigt som barnens reflektioner och nya idéer kan fångas upp och leda till förändring. Palmer (2012) lyfter att pedagogerna bär ansvaret för att reflektionen sker men att det är barnens frågor och funderingar som ska vara i fokus. För de respondenter som reflekterar med barnen verkar barnens frågor och funderingar ses som viktiga eftersom de tas tillvara i förändringsarbetet. Genom att låta barnen vara medkonstruktörer i reflektionsarbetet kan pedagogerna få syn på barnens förståelser och upplevelser av sin omvärld samt få syn på andra saker än om enbart vuxna reflekterat kring dokumentationen (Lenz Taguchi, 2013; Bath, 2012).

I resultatet framgår flera syften med pedagogisk dokumentation där ett av dem är att använda den som ett underlag för att synliggöra verksamheten, vad som behöver utvecklas och förändras i den, istället för att enbart synliggöra vad barnet gör. Det går i linje med vad Eidevald (2015) skriver, att pedagogisk dokumentation handlar om att använda den för att utveckla och förändra verksamheten. Resultatet visar att majoriteten av respondenterna använder dokumentation, såsom barnintervjuer, omröstning och observationer, som ett verktyg för att synliggöra vad miljön behöver utvecklas i, vad som behöver förändras, tillföras eller tas bort. Eriksson Bergström och Yourston (2017) skriver om den pedagogiska dokumentationens betydelse för verksamheten eftersom den blir ett stöd för pedagogerna att få syn på hur barnen tar sig an miljön och det som sker i verksamheten. Detta samstämmer med det onto-epistemologiska perspektivet och en intra-aktiv pedagogik där människan ingår i ett ömsesidigt beroende med material och omgivning (Lenz Taguchi, 2012). Människa och material intra-agerar med varandra och skapar en intra-aktion. Det går inte att separera barnet från verksamheten, genom att dokumentera, reflektera över och analysera det enskilda barnets lärande och utveckling får pedagogerna möjlighet att följa det som sker i verksamheten (Skolinspektionen, 2011).

Barns lärande och verksamhetsutveckling går hand i hand men det krävs vetskap att det är personal, verksamhet och miljö som ska bedömas kring huruvida ett lärande främjas samt hur de arbetar i enlighet med läroplanens mål och intentioner (Eriksson Bergström & Yourston, 2017). Enligt resultatet verkar pedagogisk dokumentation ses som ett stöd i det systematiska kvalitetsarbetet oavsett om pedagogerna kommit igång med det eller inte. Den teoretiska kunskapen om hur pedagogisk dokumentation kan användas som stöd i det systematiska kvalitetsarbetet verkar finnas hos de flesta men endast ett par respondenter berättar att de analyserar sina teman mot de bestämda läroplansmålen. Detta går i linje med onto-epistemologin där det krävs en tillbakablick och förståelse över varför något har hänt för att möjliggöra utveckling.

6 Diskussion

I detta kapitel presenteras en resultatdiskussion och en slutsats. Därefter diskuteras studiens metod och relevans för yrkesrollen presenteras. Kapitlet avslutas med förslag på fortsatt forskning.

6.1 Resultatdiskussion

Syftet med studien var att belysa användningen av pedagogisk dokumentation i förskolans praktik. Resultatet visar att förskolepersonal arbetar med pedagogisk dokumentation på olika sätt där vissa arbetssätt kan liknas vid att enbart arbeta med dokumentation. Eidevald (2013) förklarar skillnaden mellan dokumentation och pedagogisk dokumentation där det förstnämnda handlar om att samla in information medan det andra handlar om att använda dokumentationen för att utveckla verksamheten. För att en dokumentation ska bli pedagogisk måste den enligt Lenz Taguchi (2013) reflekteras kring mellan barn och barn mellan barn och pedagoger eller i arbetslaget. I resultatet framgår det att dokumentationen samlas in genom bild, film och observationer för att ta reda på barnens intressen och vad barnen gör på förskolan. Vad som händer med dokumentationen efter insamlingen skiljer sig däremot åt. Resultatet visar att vissa av förskolepersonalen sätter in dokumenten, med bild och text, på det enskilda barnet i barnets portfoliopärm utan någon reflektion varken mellan barn eller mellan pedagoger kring vad som skett och vad som ska hända här näst. I belysning av resultatet ställer vi oss frågan huruvida ett sådant dokumentationsarbete blir pedagogiskt eftersom reflektionen uteblir. I resultatet framgår det att en respondent ställer sig kritisk till sitt användande av portfoliopärmar eftersom dokumentationsarbetet stannar av när bilden hamnar i pärmen. Det räcker inte att samla dokumentationen i en pärm och låta det stanna där utan dokumentationen måste ha ett syfte och användas flitigt i verksamheten (Palmer, 2011). Om vi sätter detta i relation till Holmbergs (2015) cirkeldiagram kan vi se att delar som bearbetning och tolkning av dokumentationen uteblir. Det är intressant att reflektionen i resultatet beskrivs som viktig men att det endast är en del av förskolepersonalen som arbetar med reflektion i verksamheten. Ett par respondenter har tid för reflektion i arbetslaget där de delger varandra olika händelser som hänt under veckan. Det verkar rimligt eftersom dokumentationen är färgad av vem som har gjort den, det finns inte en sann beskrivning av det som sker och därför behövs fler tolkningar komma till uttryck för att gynna barns utveckling och lärande (Elfström, 2013; Alnervik, 2013).

Vi kan se i resultatet att den pedagogiska dokumentationens syfte är att synliggöra det enskilda barnets lärande och utveckling för barnet, pedagoger och föräldrar. Det enskilda barnets lärande ska inte dokumenteras för att synliggöra barnets kunskap men däremot handlar den om att få syn på vilka förutsättningar för lärande förskolan erbjuder (Eidevald, 2013). Genom att erbjuda samma aktivitet flera gånger visar resultatet att majoriteten av pedagogerna får syn på och gör en egen tolkning av barns lärande oavsett om de har dokumentationen som stöd eller inte. Parnell och Bartlett (2012) lyfter dock vikten av att ha pedagogisk dokumentation som ett underlag för att synliggöra pedagogernas förhållningssätt vilket gynnar barns utveckling och lärande då pedagogerna tillsammans kan besluta hur barnen ska utmanas vidare. Skolinspektionen (2011) skriver att pedagogen genom att reflektera

över och analysera det enskilda barnets utveckling får möjlighet att följa det som sker i förskolans verksamhet. Ett lärande verkar gå att synliggöra utan pedagogisk dokumentation men något att tänka kring är hur pedagoger utan den får syn på hur de, miljö och material främjade ett lärande.

Bath (2012) skriver att bild- och filmdokumentation är betydelsefull när lärandet ska synliggöras för barnen då den öppnar upp för tolkning och reflektion. I resultatet framgår det att bilddokumentation sätts upp på väggarna för att barnen ska kunna reflektera över sådant de varit med om. Ett par respondenter dokumenterar görandet vilket är till fördel ur en etisk synvinkel. Hade det enskilda barnet dokumenterats och satts upp på väggen lyfter Sparrman och Lindgren (2010) att barnen riskerar att jämföra sig, kommentera och bli påtvingade att utvärdera sig inför varandra. För att stärka barnet som subjekt skriver Parnell och Bartlett (2012) om vikten av att reflektera med barnen och tillvarata deras tankar. Barnen och deras tankar blir meningsfulla för det fortsatta arbetet vilket innebär att barnen inte endast ses som dokumentationsobjekt. Resultatet visar dock att majoriteten av respondenterna inte följer upp barnens reflektioner. Även Lenz Taguchi (2013) lyfter fram vikten av att följa upp barnens frågor och funderingar. När pedagogerna tillsammans reflekterat över dokumentationen och det barnen sagt är det viktigt att bolla tillbaka till barnen för att det ska bli en process. Genom att låta barnen vara medkonstruktörer i det pedagogiska dokumentationsarbetet kan pedagogen få syn på helt andra saker än om enbart vuxna tittar på bilden eller filmen (Bath, 2012).

I resultatet uttalas också att syftet med pedagogisk dokumentation är att använda den som ett underlag för att kunna utveckla och förändra verksamheten, i synnerhet den pedagogiska miljön. För att synliggöra vilka förändringar som behövs i miljön används observationer för att ta reda på barnens intressen och hur de tar sig an miljö och material, det vill säga vilka intra-aktioner som sker. Det verkar som att samtliga respondenter gör barnen delaktiga i miljöns utformning och värnar om att miljön ska anpassas och speglas till barnens intressen och behov. Genom att bjuda in barnen och förändra miljön utifrån barnens intressen och projekt tillfredsställs olika behov och det skapas lämpliga miljöer för utforskande (Lenz Taguchi, 2013). Vi sätter detta i relation till det onto-epistemologiska perspektivet där kunskap skapas tillsammans med material och miljö. Dock är det förvånande att endast ett par respondenter kontinuerligt reflekterar kring dokumentationen, däribland observationer, i arbetslaget för att vidga sina möjligheter och få olika tolkningar på vilket material som används och vad barnen efterfrågar. Att använda pedagogisk dokumentation är fördelaktigt och har positiva effekter för verksamheten eftersom pedagoger på ett tydligare sätt kan få syn på varför de, såväl pedagoger som barn, gör som de gör (Eriksson Bergström & Yourston, 2017).

Enligt Lenz Taguchi (2013) är det vanligt att pedagoger arbetar med dokumentation för att titta tillbaka på vad som hänt, vilket innebär att den är retrospektiv. Detta är även något vi kan utläsa i vårt resultat där flertalet respondenter uttrycker att det med hjälp av dokumentationen blir en utvärdering av görandet istället för innehållet. Det är betydelsefullt att blicka tillbaka men det ska vara i syfte för att väcka nyfikenhet och komma vidare, inte enbart för att visa en händelse vilket återigen stärker reflektionens betydelse i den pedagogiska dokumentationen. Det handlar således inte om att visa att barnen exempelvis skapat lerfigurer eller gjort en samarbetsövning utan också att reflektera kring vilka frågor som väcks, hur barnen

utforskar, vilka strategier barnen använder eller vad barnen tänker om vad de har gjort (Holmberg, 2015). Både Elfström (2013) och Lenz Taguchi (2012) lyfter att pedagogisk dokumentation inte är en retrospektiv process utan att det istället är något prospektivt. Det ena behöver dock inte utesluta det andra. Ett återblickande ska innehålla reflektion och skapa förbindelser mellan det som hänt, det som händer nu och det som komma skall (Alvestad & Sheridan, 2015; Palmer, 2012). Ur det ontogenetiska perspektivet samstämmer detta med att den cirkulära respektive horisontella rörelsen är ömsesidigt beroende av varandra (Lenz Taguchi, 2012).

Studiens resultat visar att det finns variationer av vad respondenterna uttrycker som centralt i den pedagogiska dokumentationen, främst gällande reflektion och uppföljning. För att återknyta till tvetydigheterna i förskolans läroplan där det inte framgår hur ett pedagogiskt dokumentationsarbete ska gå till utan endast att det ska ske, är det inte konstigt att det skiljer sig åt. För de pedagoger som kommit underfund med hur man kan arbeta med pedagogisk dokumentation verkar det vara ett stöd i arbetet. Med anledning av detta vore det gynnsamt om pedagoger får stöd och handledning kring hur just deras förskolor kan arbeta med pedagogisk dokumentation.

6.2 Slutsats

För att ge svar på studiens första forskningsfråga visar resultatet att respondenterna samlar in dokumentationen genom att ta bilder, filma och observera. Den insamlade dokumentationen samlas antingen i barnens portfoliopärmar eller används som underlag på arbetslagets reflektionsmöten. Eftersom endast ett par respondenter har kontinuerlig reflektion med arbetslaget kring dokumentationen är vår slutsats att det råder olika uppfattningar om vad pedagogisk dokumentation är. För att svara på den andra forskningsfrågan visar resultatet att pedagogisk dokumentation till viss del används för att synliggöra barns lärande. Barnen får syn på sitt eget lärande genom att reflektera kring de bilder som finns uppsatta på väggarna. Ett par respondenter fördjupar sig i dokumentationen på arbetslagets reflektionsmöten för att få syn på vart barnet befinner sig och för att utmana barnet i sitt fortsatta lärande. Hos samtliga respondenter är pedagogisk dokumentationen ett verktyg för att förändra miljön utifrån barnens intressen och behov. Sammanfattningsvis visar vår studie att endast ett par respondenter arbetar med pedagogisk dokumentation vilket tyder på att det är ett komplext verktyg som tolkas olika beroende på vem som använder det. En möjlig förklaring kan vara bristande riktlinjer och bristfälligt stöd för hur arbetet med pedagogisk dokumentation kan gå till.

6.3 Metoddiskussion

Studiens syfte var att belysa användningen av pedagogisk dokumentation i förskolans praktik. En kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer valdes för att besvara studiens forskningsfrågor vilka är; hur resonerar förskolepersonal om arbetet med pedagogisk dokumentation samt hur kan pedagogisk dokumentation användas som verktyg för att synliggöra barns lärande och utveckla verksamheten. Valet av metod var till fördel eftersom semistrukturerade intervjuer genererade respondenternas tankar om pedagogisk dokumentation. Semistrukturerade intervjuer gav oss möjlighet att ställa följdfrågor anpassade till respondenternas svar utifrån den riktning intervjun tog sig. Vi upplevde både för- och nackdelar med att

respondenterna fick ta del av intervjuguiden i förväg. Å ena sidan fick respondenterna möjlighet att prata ihop sig med sina kollegor kring hur de i arbetslaget arbetar med pedagogisk dokumentation samt förbereda sig för att inte glömma viktig information i stunden. Å andra sidan fick vi upplevelsen av att vissa respondenter förberett sig för mycket, exempelvis genom att skriva ned tankar, för att inte svara fel. I studien utfördes även en gruppintervju där vi båda, genom transkriptionen, fick ta del av ett helt arbetslags tankar om hur de arbetar med pedagogisk dokumentation.

Att använda enkäter för att samla in data hade minskat studiens trovärdighet eftersom vi då hade styrt respondenternas svar med ledande frågor. Den valda metoden gav istället respondenterna möjlighet att lämna svar utifrån egna tankar istället för att utgå från färdiga svarsalternativ. Även om vi är nöjda med valet av metod ställer vi oss frågan om observationer hade varit en kompletterande metod. Genom observationer hade vi fått möjlighet att se hur arbetet med pedagogisk dokumentation ser ut i verkligheten men på grund av tidsbrist valdes metoden bort. Dock finns det en risk med observationer att respondenterna då agerar utifrån det som de tror vara rätt vilket inte alltid motsvarar det praktiska genomförandet och därför inte blir trovärdigt.

På grund av studiens tidsram valde vi att utföra intervjuerna enskilt vilket vi under studiens gång reflekterat över hur resultatet påverkats i negativ eller positiv riktning. Reflektionerna av att endast vara en intervjuare per intervju är positiva. Vi hann utföra flera intervjuer under samma dag och vi upplevde att vi inte hade någon maktposition vilket medförde att respondenterna verkade vara trygga i sammanhanget. Däremot finns en medvetenhet att det blir en egen tolkning när det endast är en intervjuare på plats men med transkriptioner och diskussioner mellan oss upplevdes inga svårigheter när vi analyserat vårt data.

Även om vi fick vända oss till en annan förskola än planerat upplever vi att det inte påverkat resultatet. Syftet med studien var att belysa användningen av pedagogisk dokumentation i förskolans praktik och att ta reda på det utifrån respondenternas tankar. Därmed spelar det ingen större roll på vilken förskola respondenten arbetar eftersom svaren skiljer sig från respondent till respondent. Enligt resultatet spelade det heller ingen större roll i vilken åldersgrupp respondenterna arbetade eftersom svaren skilde sig mer åt beroende på vilken förskola de arbetar.

Vi är medvetna om att studiens överförbarhet och trovärdighet minskar eftersom undersökningen är begränsad och endast tio respondenter deltog. För att öka studiens överförbarhet hade vi behövt fler respondenter och för att få fler perspektiv hade vi kunnat intervjua fler yrkeskategorier inom förskolan.

6.4 Relevans för förskolläraryrket

Dokumentation, utvärdering och uppföljning är något förskolepersonalen är ålagda att genomföra enligt förskolans läroplan (Skolverket, 2016). Både genom litteratur, tidigare forskning samt respondenter framkommer det att pedagogisk dokumentation är betydelsefull för både barn och verksamheten, sannerligen när det handlar om att förändra miljön vilket gynnar barns utveckling och lärande. Resultatet av vår studie visar att dokumentationsarbetet på olika förskolor skiljer sig åt där vissa

förskolor arbetar med pedagogisk dokumentation medan andra förskolor lutar mer att enbart arbeta med dokumentation. Resultatet visar även att pedagogisk dokumentation upplevs som ett värdefullt verktyg för de som kommit att använda sin teoretiska kunskap i praktiken. Därmed får studien relevans för yrkesrollen eftersom den stärker synen på pedagogisk dokumentation som ett otroligt värdefullt verktyg.

Vår vision är att förskolepersonal som tar del av studien får en djupare förståelse för hur ett pedagogisk dokumentationsarbete kan gå till och för hur pedagogisk dokumentation kan användas som ett verktyg för att synliggöra barns lärande och förändra verksamheten.

6.5 Fortsatt forskning

Denna studie bygger till största del på hur förskolepersonal arbetar med pedagogisk dokumentation och hur den kan ses som ett verktyg för att synliggöra barns lärande och utveckla verksamheten. Eftersom studien enbart utgått från förskolepersonalens tankar skulle det i framtiden vara intressant att genom observationer ta del av hur barnen använder dokumentationen.

Idag är dokumentationsverktyg såsom kamera och mobiltelefoner lättillgängliga vilket säkerligen medför att barnen dokumenteras i stor utsträckning. Därmed vore det även intressant att undersöka om och hur barnen påverkas av att ständigt bli betraktade genom en kameralins.

7 Referenslista

- Alnervik, K. (2013). "Men så kan man ju också tänka!" *Pedagogisk dokumentation som förändringsverktyg i förskolan*. (Doktorsavhandling). Jönköping: Högskolan i Jönköping.
Hämtad 2017-11-08 från
<http://hj.diva-portal.org/smash/get/diva2:659182/FULLTEXT01.pdf>
- Alvestad, T., & Sheridan, S. (2015). Preschool Teachers' Perspectives on Planning and Documentation in Preschool. *Early Child Development And Care*, 185(3), 377-392.
- Bath, C. (2012). "I can't read it; I don't know": Young Children's participation in the pedagogical documentation of english early childhood education and care settings. *International Journal of Early Years Education*, 20(2), 190-201.
- Bjervås, L-L. (2011). *Samtal om barn och pedagogisk dokumentation som bedömningspraktik i förskolan: en diskursanalys*. (Doktorsavhandling). Göteborg: Göteborgs universitet.
Hämtad 2017-11-20 från
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/25731/1/gupea_2077_25731_1.pdf
- Buldu, M. (2010). Making Learning Visible in Kindergarten Classrooms: Pedagogical Documentation as a Formative Assessment Technique. *Teaching And Teacher Education: An International Journal of Research and Studies*, 26(7), 1439-1449.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Eidevald, C. (2013). *Systematiska analyser för utvärdering och utveckling i förskolan: hallå, hur gör man?*. Stockholm: Liber.
- Elfström, I. (2013). *Uppföljning och utvärdering för förändring: pedagogisk dokumentation som grund för kontinuerlig verksamhetsutveckling och systematiskt kvalitetsarbete i förskolan*. (Doktorsavhandling). Stockholm: Stockholms universitet.
Hämtad 2017-11-08 från
<http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:661443/FULLTEXT02.pdf>
- Eriksson Bergström, G., & Yourston, H. (2017). *Barnen i fokus i det systematiska kvalitetsarbetet*. Lund: Studentlitteratur.
- Holmberg, C. (2015). *Så är det ju – den blir ju aldrig färdig! En etnografisk studie om förskolepedagogers arbete med pedagogisk dokumentation*. (Licentiatavhandling). Stockholm: Stockholms universitet.
Hämtad 2017-11-08 från
<http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:843164/FULLTEXT01.pdf>
- Lenz Taguchi, H. (1997). *Varför pedagogisk dokumentation?* Stockholm: HLLS förlag.
- Lenz Taguchi, H. (2012). *Pedagogisk dokumentation som aktiv agent: Introduktion till intra-aktiv pedagogik*. Malmö: Gleerups utbildning.
- Lenz Taguchi, H. (2013). *Varför pedagogisk dokumentation? Verktøy för lärande och förändring i förskolan och skolan*. Malmö: Gleerups utbildning.

- Lindgren, A-L. (2016). *Etik, integritet och dokumentation i förskolan*. Malmö: Gleerups utbildning.
- Lindgren Eneflo, E. (2014). *Dokumentationens dilemman: Förskollärare samtalar om pedagogisk dokumentation*. (Licentiatavhandling). Umeå: Umeå universitet. Hämtad 2017-11-08 från <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:843164/FULLTEXT01.pdf>
- Palmer, A. (2011). *Hur blir man matematisk? Att skapa nya relationer till matematik och genus i arbetet med yngre barn*. Stockholm: Liber AB.
- Palmer, A. (2012). *Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan: pedagogisk dokumentation*. Stockholm: Skolverket.
- Parnell, W., & Bartlett, J. (2012). iDocument: How Smartphones and Tablets Are Changing Documentation in Preschool and Primary Classrooms. *Young Children*, 67(3), 50-57.
- Persson, L., & Vallgren, T. (2017) *Blicka bakåt för att komma framåt*. Ej publicerad. Skolinspektionen. (2011). *Förskolans pedagogiska uppdrag*. Dnr: 2010: 314.
- Skolverket. (1998). *Läroplan för förskolan: Lpfö 98*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Skolverket. (2010). *Läroplan för förskolan: Lpfö 98. Reviderad 2010*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2016). *Läroplan för förskolan: Lpfö 98. Reviderad 2016*. Stockholm: Skolverket.
- Sparrman, A., & Lindgren, A. L. (2010). Visual Documentation as a Normalizing Practice: A New Discourse of Visibility in Preschool. *Surveillance & Society*, 7 (3/4), 245-258.
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Utbildningsdepartementet. (2010). *Förskola i utveckling: bakgrund till ändringar i förskolans läroplan*. Stockholm: Utbildningsdepartementet. Hämtad 2018-01-09 från <http://www.regeringen.se/contentassets/a57a67cdd48e461abdd46c587boe0575/forskola-i-utveckling---bakgrund-till-andringar-i-forskolans-laroplan>
- Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Åberg, A., & Lenz Taguchi, H. (2005). *Lyssnandets pedagogik: etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Malmö: Liber.

Bilaga 1

Missivbrev

Information om ett självständigt arbete om pedagogisk dokumentation

Hej!

Vi heter Terese Vallgren och Linda Persson och läser vår sista termin på förskolläraryrket på Mälardalens högskola i Västerås. Genom intervjuer och inläsning av litteratur är syftet med vårt arbete att belysa vilken betydelse dokumentationsarbetet har för verksamhetens utveckling. För att kunna genomföra denna studie behöver vi intervjua verksamma förskollärare. Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning.

Pedagogisk dokumentation är ett verktyg som enligt förskolans läroplan (Skolverket, 2016) ska användas för att utvärdera och utveckla verksamheten. Vårt arbete är viktigt eftersom dokumentation är en stor del i arbetet som förskollärare vilket kräver en förståelse om dokumentationens betydelse och vilka möjligheter den ger verksamheten.

I vår studie kommer vi intervjua åtta förskollärare på fyra förskolor. För att få ut korrekt information och så mycket som möjligt av varje enskild intervju kommer intervjuerna spelas in och därefter transkriberas. Ljudupptagning och transkribering raderas efter arbetet godkänts. **Tidsåtgång för varje enskild intervju beräknas vara cirka 30 minuter.** Om du som respondent önskar, finns möjlighet att ta del av det färdiga arbetet.

Kan du tänka dig att bli intervjuad?

Vi följer **Vetenskapsrådets forskningsetiska** principer vilka är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Genom detta missivbrev blir du informerad om syftet med studien och att ditt deltagande i undersökningen är helt frivilligt. Du har rätten att när som helst avbryta ditt deltagande utan närmare motivering och utan några negativa konsekvenser för dig. Ditt deltagande är anonymt vilket innebär att ditt namn, namn som nämns eller förskolans namn ej kommer kunna spåras. Undersökningen kommer presenteras i form av en uppsats Vid Mälardalens högskola som i sin slutversion läggs ut på databasen Diva.

Västerås 3 november 2017

Linda Persson

Terese Vallgren

Vid frågor kontakta oss på:

Terese Vallgren
tvn14002@student.mdh.se, 07x-xxxxxxx
Linda Persson
lpn14001@student.mdh.se, 07x-xxxxxxx

Handledare: Mia Heikkilä
mia.hikkila@mdh.se, 02x-xxxxxxx

Bilaga 2

Intervjufrågor

- Hur länge har du arbetat som förskollärare? När tog du examen?
- I vilken åldersgrupp arbetar du?
- Berätta, hur arbetar du/ditt arbetslag med pedagogisk dokumentation? Hur ser processen ut?
- Hur väljer ni vad som ska dokumenteras? Vem väljer? Varför just så?
- Vad anser du är syftet med pedagogisk dokumentation? Hur diskuterar ni i arbetslaget om den pedagogiska dokumentationens betydelse och varför den är viktig?
- På vilket sätt anser du att pedagogisk dokumentation synliggör och bidrar till barns utveckling och lärande? Ge konkreta exempel.
- Berätta, på vilket sätt anser du att pedagogisk dokumentation blir ett verktyg för att förändra och utveckla verksamheten? Ge konkreta exempel.
- Hur följs dokumentationen upp i arbetslaget och med barnen? Ge konkreta exempel.